

BRICS - w kierunku nowego reformizmu w polityce międzynarodowej

GRACJAN CIMEK

Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni

Celem artykułu jest przedstawienie dążeń klubu politycznego BRICS, grupującego Brazylię, Rosję, Indie, Chiny (ChRL) oraz Republikę Południowej Afryki, we współczesnym łańdźu międzynarodowym. Problemem podjętym w artykule jest odpowiedź na pytanie: czy działalność grupy BRICS można określić jako rewolucyjną, reformistyczną, czy zachowawczą wobec globalnego łańdźu międzynarodowego, w którym dominująca rolę odgrywają Stany Zjednoczone oraz inne państwa zachodnie. Odpowiedź na główne pytanie wymaga rozwiązania problemów szczegółowych: w jaki sposób pojęć rewolucja i reforma używa się we współczesnej refleksji dotyczącej procesów politycznych? Jakie jest znaczenie pojęcia rewolucja i reformizm w kontekście zmian współczesnego bytu społecznego? Które z pojęć najlepiej oddaje treści poglądów ujawnianych przez BRICS? Hipotezą badawczą artykułu jest założenie, że działania BRICS można określić jako reformizm. Oznacza on dążenie do odejścia od świata jednobiegunowego, z dominacją Stanów Zjednoczonych, które promowały neoliberalizm jako uniwersalny model globalizacji. Weryfikacja przedstawionej hipotezy jest możliwa poprzez analizę pojęcia rewolucja oraz reformizmu w kontekście ich historycznego pojawienia się oraz aktualizacji ich znaczenia wobec rzeczywistości społeczno – politycznej XXI wieku. Jest to osiągalne dzięki ukazaniu głównych tendencji w polityce międzynarodowej ostatniego półwiecza. Tak zrekonstruowane pojęcia stają się punktem odniesienia dla treści ujawnianych w działaniach realnych BRICS oraz poglądach wyrażanych przez jego uczestników, czego syntetycznym wyrazem jest deklaracja ostatniego szczytu grupy z New Delhi.

Słowa kluczowe: BRICS, łańdź wielobiegunowy, globalizacja, reformizm, rewolucja.

Wrefleksji dotyczącej zmian społecznych dominuje badanie z perspektywy danego państwa i społeczeństwa. Tymczasem kontekst międzynarodowy należy traktować jako współczynnik, a nie jako czynnik drugorzędny, tło lub margines dla wydarzeń rewolucyjnych, reformistycznych czy transformacji. Istotnym warunkiem poznawania zmian społecznych jest również ich dynamika, procesualność, ruch, który charakteryzuje rzeczywistość społeczną. Pojęcia muszą ujmować ową zmianę w swoim określeniu tego, co prawdziwe. Nieuwzględnienie powyższego założenia prowadzi do dogmatyzmu teoretycznego, który oznacza brak zmiany treści pojęcia pomimo tego, że rzeczywistość się zmieniła (Kozyr-Kowalski 1988: 19-25).

W badaniach aktywności społeczno-politycznej trzeba także odróżniać treść i formę. Kategorie te są ze sobą ściśle powiązane i wzajemnie się warunkują, tzn. w procesach społeczno-politycznych nie ma treści bez formy i formy bez treści. Mogą być one oddzielnie badane, ale o danym pojęciu przesądzają atrybuty dotyczące treści. Treścią określonej zbiorowości społecznej są wszystkie wzajemne oddziaływania i związki między osobnikami przynależnymi do tej zbiorowości. Natomiast formą jest jej struktura lub organizacja, czyli to, w czym się dana treść przejawia (Sztumski 1995: 24). Forma łączy rewolucję, reformę, restaurację i transformację, gdyż wszystkie dotyczą zmiany społecznej. Zawsze oznacza ona przejście od punktu A do punktu B na osi czasu. Nigdy na odwrót. Specyfikę tych pojęć oddaje ich treść, która wiąże się ze społecznym charakterem tych zmian, a więc jest uwikłana w wartości, interesy, normy.

Po upadku Związku Radzieckiego, Stany Zjednoczone podjęły próbę budowy świata jednobiegunowego. Doprowadziło to do narastania kryzysu kultury w wymiarze gospodarczym, politycznym i ideologicznym. Zjawiskiem przesądzającym o negatywnych skutkach narzucania neoliberalizmu jest kryzys ekonomiczny, który zaczął się w Stanach Zjednoczonych w roku 2008, a następnie rozprzestrzenił się na znaczną część świata. Klub BRICS, pomimo niskiego poziomu sformalizowania, ujawnia wolę zmian ładu globalnego, obejmującego czynnik gospodarczy, polityczny oraz militarny.

Niniejszy artykuł weryfikuje hipotezę mówiącą o tym, że BRICS jest nową formą reformizmu dostosowaną do zmian związanych z procesami globalizacji. Reformizm oznacza tu aktywne włączenie się w funkcjonujące struktury globalne oraz wolę podmiotowego udziału w rozwiązywaniu problemów ekonomicznych i politycznych poprzez dialog prowadzący do realizacji interesów wszystkich biorących w nim udział. Dla weryfikacji przyjętej hipotezy poddane zostaną rekonstrukcji pojęcia rewolucji i reformy w oparciu o analizę procesów, które doprowadziły do współczesnego ładu społeczno-politycznego. Następnie zostanie przybliżona aktywność BRICS w sferze teoretycznej i praktycznej uzasadniająca używanie kategorii reformizmu.

KATEGORIE REWOLUCJI I REFORMIZMU W XXI WIEKU

Współczesne używanie kategorii rewolucji i reformizmu musi uwzględniać ruch historyczny obrazujący zmianę treści tych pojęć. W swych najwcześniejszych zastosowaniach pojęcie rewolucji odnosiło się zgodnie z etymologią (łac. *revolutio*, 'obrót', 'nawrót', 'odwrócenie') do zmiany i oznaczało regularny, zgodny z prawidłami, obrotowy ruch gwiazd, o którym wiedziano, że nie podlega wpływowi człowieka i że nie sposób go odeprzeć (np. w tytule dzieła Mikołaja Kopernika *De revolutionibus orbium coelestium*). W wielu dawnych rozprawach traktowano je jako odwrócenie dotychczasowego porządku „góry” i „dołu” społeczeństwa lub jako powrót do stanu pierwotnego. W sensie politycznym po raz pierwszy użyto słowa „rewolucja” w połowie XVII wieku. Posłużono się nim dla określenia ruchu powracającego do pewnego najpierw ustalonego punktu, a w konsekwencji do wcześniej ustalonego ładu. Pierwotnie nie dotyczyło ono działań Oliviera Cromwella, które współcześnie można uznać za pierwszą rewolucyjną dyktaturę, lecz okresu późniejszego w procesach zmian społecznych XVII-wiecznej Anglii. W roku 1660 po obaleniu parlamentu zwanego „kadłubowym” restaurowano monarchię, a w roku 1688 wygnano Stuartów oskarżanych o dążenia absolutystyczne i sympatie katolickie. Gdy władza królewska przeszła w ręce Wilhelma i Marii, pojawiło się określenie „chwalebnej rewolucji”, które oznaczało budowę monarchii parlamentarnej zabezpieczającej interesy burżuazji (Chmaj 1999: 255; Sczaniecki 1979: 367-371).

Pojęcie rewolucji zmieniło swoje przedmiotowe odniesienie wraz z wydarzeniami Rewolucji Francuskiej 1789-99 roku. Odtąd charakteryzuje zmianę obejmującą wszystkie dziedziny życia, która prowadzi do nowej jakości stosunków społecznych. Jednocześnie zmienia się koncepcja czasu; cykliczną zastępuje liniową, w której rewolucja oznacza postęp ludzkości w drodze ku lepszej przyszłości (Politologia. Przewodnik encyklopedyczny 2008: 176).

W znaczeniu szerszym rewolucja oznacza proces gwałtownych zmian jakościowych, powodujących zasadnicze przekształcenie istniejącego stanu rzeczy lub układu stosunków i ich przejście z jednego stadium rozwojowego w drugie. Przykładami tych procesów mogą być: rewolucja kulturalna, rewolucja naukowa, rewolucja przemysłowa czy rewolucja techniczna. W znaczeniu węższym w rewolucjach podkreśla się często to, że są one nagłe i dokonywane przez ruchy masowe i „oddolne”, stąd naruszają legalność panowania danego układu politycznego. Zwraca się uwagę na użycie przemocy i walki wewnętrzne. Zmiany rewolucyjne wyznaczone są przez ideologię będącą wyrazem potępienia starego porządku i zawierającą projekt nowego ładu społecznego (Pawłowska 2002: 303-304).

Pojęcie rewolucji nabrało nowej treści w historycznym kontekście, którym był rozwój kapitalizmu jako formacji społeczno-ekonomicznej, dokonywany w niektórych państwach cywilizacji zachodniej. Wtedy kategoria rewolucji stała się ważnym elementem myśli socjalistycznej i komunistycznej. Karol Marks, badając tendencje rozwoju kapitalizmu przemysłowego, uznał, że w każdej dotychczasowej formie społeczeństwa trwa walka klasowa. Z klasowego punktu widzenia Marks wyróżnił formację niewolniczą, feudalną, kapitalistyczną i socjalistyczną. Dowodził, iż w kapitalizmie to proletariat jest klasą historycznie naznaczoną do przejścia władzy. Było to konsekwencją kapitalistycznej organizacji stosunków produkcji, przeciwstawiających kapitał

i najemną siłę roboczą. Drogą do władzy proletariatu będzie rewolucja socjalistyczna prowadząca w dalszej perspektywie do wykształcenia się stosunków nieantagonistycznych i bezklasowych. Marks zakładał, iż rewolucja socjalistyczna zwycięży w najbardziej rozwiniętych państwach kapitalistycznych (Sylwestrzak 1994: 334).

Odmienną perspektywę zmiany kapitalizmu promował reformizm (łac. *reformatio* – 'przekształcenie'). Od połowy XIX wieku argumentował za przeprowadzeniem reform społecznych obejmujących kapitalizm na drodze ewolucji ustrojowej, jako alternatywę dla rewolucyjnej walki ruchu robotniczego (Chodubski 2011: 425-426). Była to w istocie zmiana metody realizacji celu rewolucji, a więc zmiana formy, której treścią pozostawała zmiana jakościowa funkcjonowania społeczeństwa w kierunku socjalizmu jako formacji społecznej uznanej za postępową.

W rozważaniach dotyczących grupy BRICS w kontekście pojęć rewolucji i reformy należy uwzględnić globalne zmiany związane z końcem zimnej wojny i ładu dwubiegunowego. Wraz z upadkiem ZSRR pojawił się moment jednobiegunowy, który promował odwrót od efektów zmian rewolucyjnych i reformistycznych. Były to formy zmiany społecznej, której treścią był neoliberalizm promowany przez Stany Zjednoczone jako model globalizacji. Jego pierwszą aplikacją były działania gen. Augusto Pinocheta rozwinięte po zamachu stanu w Chile w 1973 roku. Obalono wtedy demokratycznie wybranego Salvadore Allende, który drogą reform (a więc legalnie) chciał realizować idee postępu społecznego.

Ideologia neoliberalna nabrała światowego znaczenia za sprawą tzw. reagonomics. Od końca lat 70. dwudziestego wieku prezydent Stanów Zjednoczonych Ronald Reagan i premier Wielkiej Brytanii Margaret Thatcher realizowali postulaty neoliberalne. Ich doradcami byli znani głosiciele neoliberalizmu - Milton Friedman przy Reaganie, a Friedrich von Hayek przy premier Thatcher (Martin, Schumann 2000: 133). Wkrótce kierunek przyjęty przez oba państwa stał się wyznacznikiem procesów globalnych. Z punktu widzenia istnienia systemu kapitalistycznego ten zwrot można określić raczej mianem kontrrewolucji. Uspołecznienie zostaje odwrócone w wyniku powrotu atomizacji jako celu funkcjonowania państwa i społeczeństwa (George 2011: 43). W miejsce państwa dobrobytu, będącego owocem myśli reformizmu urzeczywistnionego w reakcji na kryzys wywołany działaniem „wolnego rynku” przed drugą wojną światową, ale także jako przeciwwaga dla ideologii socjalistycznej w walce z blokiem wschodnim, następuje powrót do przeszłości. Zwolennicy idei neoliberalnych stanowią „Nową Prawicę” (Martin, Schumann 2000: 286), której credo wyraża określenie „There is no alternative” (TINA) ukute przez Margaret Thatcher. Była to nowa wielka narracja, która ogarniała cały glob. Nie zauważyły tego nurty postmodernistyczne, które aspirowały do dekonstrukcji Wielkich Narracji Oświeceniowych, tj. uniwersalistycznych ujęć problemów społecznych w ideologiach. Jean-Franç

na indywidualnej lub mniejszościowej tożsamości (Wielgosz 2004: 54). W optyce postmodernistycznej dokonywano dekonstrukcji mającej za przesłankę „koniec historii”. Praktyczny wymiar kontrrewolucji tkwi w zmianach struktury ekonomicznej, które ukazuje francuski politolog i demograf Emmanuel Todd: „powojenne państwo socjalne, państwo gaullistowskie – bez względu na to, co mówiła partia komunistyczna – działało przede wszystkim w imię interesu ogólnego, organizowało wzrost gospodarczy dla wszystkich. Obecnie państwo jest w pierwszym rzędzie państwem klasowym” (Todd 2012: 7). I dodaje, że jest to państwo oligarchiczne, w którym wraz ze spadkiem lub stagnacją zarobków większości ludzi idzie wzrost dochodów 1% najzamożniejszych, a szczególnie 0,01 % najbogatszych, którzy nie walczą z państwem tylko zabiegają o jego kontrolę (Todd 2012: 7).

Rezygnacja z analiz ekonomicznych jako podłoża konfliktów klasowych i odrzucenie prawa ruchu materii społecznej pozwoliło na żonglowanie semantyką dla określania znaczenia zmian społecznych (Baudrillard 2006; Eberhardt 2009). Założono, że skoro nie można dookreślać atrybutów rewolucji, to każdy opór, bunt, zmiana władzy dążące do niejasnego „wyzwolenia” w imię „wolności” przeciw „staremu reżimowi” można określić tym mianem. Analiza treści rewolucji w oparciu o definicje została wyparta przez „semantykę zmysłową”. Stąd popularność określenia „kolorowe rewolucje” nie tylko w publicystyce i środkach masowego przekazu, ale również w opracowaniach naukowych. Owocem tego podejścia jest popularność opisów zmian społecznych, które obejmowały „rewolucję róż” w Gruzji w 2003 roku, „purpurową rewolucję” w Iraku (2003- 2005), „pomarańczową rewolucję” Ukrainie (2004-2005), „cedrową rewolucję” w Libanie (2005), „tulipanową rewolucję” w Kirgistanie (2005), „niebieską rewolucję” w Kuwejcie (2005), „dżinsową rewolucję” Białorusi (2006), „szafranową rewolucję” w Birmie (2007), irańską „zieloną rewolucję” (2009) oraz ostatnią

tunezyjską „jaśminową rewolucję” (2011). Tymczasem analiza procesów politycznych w tych wydarzeniach pokazuje, że tzw. „kolorowe rewolucje” można scharakteryzować jako rewolty (Goldstone: 1040) lub bunty (Zdanowski 2011). Jak zauważa Mariusz Gulczyński: „jako rewolucyjne usiłują się prezentować dążące do przejęcia władzy ekipy nieróżniące się jakościowo od obalanych przemocą, a i wręcz w stosunku do nich wsteczne” (Gulczyński 2010: 190). Z punktu widzenia kontekstu międzynarodowego, zauważa się znaczenie geopolitycznej walki o strefy wpływów (Avioutskaa 2007; Trzaskowski 2009; Olchowa 2009).

GOSPODARCZY, POLITYCZNY I IDEOLOGICZNY STATUS GRUPY BRICS

Geneza klubu sięga 2001 roku. Jest wynikiem złożenia się wielu czynników politycznych i ekonomicznych (Cimek 2011: 135-152). BRICS stanowi skrót w języku angielskim od nazw czterech państw: Brazylii, Rosji, Indii, Chin (ChRL) i Republiki Południowej Afryki. Autorem akronimu jest wielki bank inwestycyjny Goldman Sachs, który w 2003 roku prognozował, że do roku 2050 gospodarki tych czterech krajów przekroczą rozmiary najbogatszych gospodarek Zachodu. BRICS stała się jednak nie tyle zbiorem ekonomicznym, agregatem liczb i abstrakcji, ale nową strukturą polityczną, którą tworzą elementy o określonych właściwościach: państwa półperyferyjne, spoza świata zachodniego, szybko się rozwijające (Enderwick 2007), marginalizowane w globalnych politycznych i ekonomicznych strukturach decyzyjnych, aktywnie dążące do zmian społeczno-politycznych. Nie przypadkowo odrzucono wolę USA, które chciało uzyskać status obserwatora w 2009 roku.

Propozycję podjęcia dialogu politycznego w tej formule przedstawił prezydent Rosji, Władimir Putin we wrześniu 2006 roku. Michael Stuerener wskazał, że wyznacznikiem jego filozofii politycznej jest wezwanie Karola Marksa, aby nie tylko interpretować świat, ale także go zmieniać (Stuerener 2010: 57). Putin nie jest jednak rewolucjonistą; nie jest także rewizjonistą. Odniesieniem ideowym jest reformizm amerykańskiego prezydenta Franklina Delano Roosevelta, który dla dobra całego społeczeństwa potrafił podporządkować mu wielki biznes i cywilizować kapitalizm (Sapir 2009: 154–160). Stąd wśród głównych form realizacji celów polityki zagranicznej Rosji w 2012 roku znajduje się wzmocnienie pozycji ONZ jako gwaranta ładu międzynarodowego, a także rozwój wielowektorowej dyplomacji w ramach BRICS, G-20, G-8 i Szanghajskiej Organizacji Współpracy.

Wraz z dojściem do grupy w 2010 Republiki Południowej Afryki ukształtowała się nazwa BRICS. Polityczne znaczenie tej grupy krajów jest wzmocnione przez fakt, że dwóch jego uczestników jest stałymi członkami Rady Bezpieczeństwa ONZ z prawem weta, natomiast Brazylia i Indie są traktowane w scenariuszach reform tej najważniejszej organizacji międzynarodowej jako kandydaci do niej. W klubie politycznym znajdują się trzy mocarstwa nuklearne, ale również Brazylia nie kryje swych ambicji, potrzeb i możliwości w tym względzie, szczególnie w energetyce nuklearnej. Wszystkich uczestników klubu łączy przekonanie o konieczności odejścia od dotychczasowego ładu międzynarodowego i wyzwolenia się spod hegemonii USA.

Rozwój działalności grupy BRICS odbywa się w nowym kontekście międzynarodowym, którym jest kryzys społeczno-gospodarczy rozwijający się od 2008 roku. Powszechne jest przekonanie, że jego zasadniczym źródłem jest alienacja finansowej sfery gospodarki, gwarantowana przez model globalizacji wybrany przez Stany Zjednoczone (Halizak 2010: 71–85). Jego efektem było „globalne przebudzenie polityczne” z amerykańskiego snu (Brzeziński, Ignatius, Scowcroft 2009). Roman Kuźniar wskazuje na zmierzch dyskursu naukowego promowanego na potrzeby polityki amerykańskiej rozpoczęty w 2008 roku (Kuźniar 2009). Ten dyskurs opierał się na ograniczaniu globalizacji do tzw. wolnego handlu, a ponadto na utożsamieniu gospodarki rynkowej z wolnym rynkiem, a ładu (governance) z władzą, która próbuje reguły własności prywatnej i prawa (Sapir 2009: 72-76).

Kryzys udowodnił, że „koniec historii” nie nastąpił, a przyszłość dominacji państw cywilizacji zachodniej jest zagrożona, gdyż alienacja korporacji transnarodowych prowadzi do schyłku klasy średniej (Fukuyama 2012: 40 -48). Brytyjskie Ministerstwo Obrony prognozuje, że „klasa średnia może stać się klasą rewolucyjną, wcielając się w rolę przewidzianą dla proletariatu przez Marksa. Globalizacja rynków pracy i zmniejszanie poziomu krajowej opieki społecznej i zatrudnienia, może osłabić przywiązanie ludzi do poszczególnych państw. Rosnące różnice między nimi oraz niewielka liczba osób bardzo bogatych mogą dolać benzyny do ognia. Ciężar zadłużenia i upadek systemów emerytalnych doprowadzi do obniżenia poziomu życia. Wzrost liczby biedoty może stwarzać coraz większe zagrożenie dla ładu społecznego i stabilności. W obliczu

tych światowych wyzwań klasa średnia może się zjednoczyć, wykorzystując dostęp do wiedzy, zasobów i umiejętności, aby kształtować ponadnarodowe procesy w ich własnym interesie” (DCD Global strategic trends programme 2006: 80).

Wskazuje się na konieczność zmiany panujących paradygmatów i systemów wartości, w tym założenia, że rynek kapitalistyczny jest podstawą funkcjonowania gospodarki, a nie tylko paradygmatów pochodnych ograniczających się do różnych aspektów jej funkcjonowania. Próby dezalienacji ekonomicznego wymiaru globalizacji nie udają się bez uwzględnienia parytetu sił politycznych z różnych obszarów cywilizacyjnych. Wymaga to koordynacji funkcjonowania państw, które ograniczą swobodę przepływów kapitałowych (Szymański 2009: 183-192). Była ona uniemożliwiana jeszcze przed wybuchem kryzysu przez kierunek nadany cywilizacji zachodniej przez kraje anglosaskie. To Wielka Brytania i USA nie dopuszczały do regulacji międzynarodowych rynków finansowych (Kołodko 2008: 345).

Kryzys modelu zachodniego i rozwój BRICS potwierdził tendencję, w której wzrostowi globalnych współzależności ludzkości towarzyszy wzmocnienie tendencji do upodmiotowienia wszystkich jej części składowych: społeczności odmiennych cywilizacyjnie, etnicznie, wyznaniowo, kulturowo, a także składających się na nie jednostek, które coraz wyraźniej artykułują swe roszczenia do partnerskiej godności (Gulczyński 2004: 445). Przekłada się ona na dążenie do reform ładu globalnego w sferze politycznej i ekonomicznej. BRICS jest wyrazem dążności do demonopolizacji hegemonii Zachodu, który od XVI wieku sprawował kontrolę nad biegiem historii świata w wymiarze politycznym (demokracja), gospodarczym (rynek), naukowym (technologie) i intelektualnym (modernizm) (Artus, Virard, 2008: 14).

BRICS obejmuje jedną czwartą powierzchni Ziemi i ponad czterdzieści procent ludności planety. Produkuje prawie jedną czwartą światowego gazu i jedną piątą wszystkich światowych cen ropy naftowej; członkowie mają jedną trzecią gruntów ornych, prawie 40% rezerwy walutowej i złota. PKB BRICS wynosi 23% światowego PKB, a udział w handlu światowym 16%. Według danych Światowej Organizacji Handlu w 2009 roku, udział w światowym eksporcie wynosił 14,5% (w tym 9,6% - Chiny) i 8,4% w usługach (z czego 3,8% - Chiny). Potencjał gospodarczy zapewnia samowystarczalność w kluczowych sektorach: zasobów naturalnych, w tym surowców energetycznych (ropa, gaz, węgiel), rolnictwie, produkcji przemysłowej i wysokich technologiach. Te kraje posiadają również wielkie zasoby intelektualne i siłę roboczą. Zachodnie potęgi ekonomiczne, z nadmiernie uprzywilejowaną sferą spekulacji, popadają w bankructwo, a największym rywalem staje się BRICS (Orłowski 2011: 175-230).

DEKLARACJA Z DELHI JAKO MANIFEST IDEOWY GRUPY BRICS

Szczyty BRICS odbywają się od 2009 roku. Pierwszy miał miejsce w Jekaterynburgu w Rosji, kolejny w stolicy Brazylii w 2010, rok później przywódcy spotkali się w chińskim kurorcie Sanya. 29 marca 2012 czwarty szczyt odbył się w New Delhi w Indiach pod hasłem przewodnim „Partnerstwo BRICS dla globalnej stabilizacji, bezpieczeństwa i dobrobytu”. Deklaracja jest teoretyczną podstawą aktywności klubu na dotychczasowym etapie rozwoju, dlatego jej analiza ukazuje wolę zreformowania współczesnego ładu globalnego. Pięćdziesięciopunktowa Deklaracja z Delhi, będąc swego rodzaju podsumowaniem konferencji, zawiera najważniejsze postulaty reform, pod którymi podpisali się jej uczestnicy.

W punkcie trzecim podkreślono, że BRICS to platforma dialogu obejmująca 43% ludności świata, a jego celem jest promowanie pokoju, bezpieczeństwa i rozwoju w multipolarnym, coraz bardziej złożonym świecie. Idea pokoju jako wizja przyszłości świata wyraźnie kontrastuje z pojęciem globalnej „wojny z terroryzmem” charakteryzującym pierwszą dekadę XXI wieku. BRICS dąży do wielobiegunowości, a więc systemu, w którym działa kilka wpływowych podmiotów i występuje względny parytet siły pomiędzy co najmniej trzema państwami (Mingst 2006: 70). W dotychczasowych teoriach stosunków międzynarodowych rozwijała się refleksja nad czynnikami zmiany społecznej (rewolucją i reformą) w ramach tzw. globalizmu (Czaputowicz 2007: 141-174). Cechą wspólną teorii tego paradygmatu jest uznanie, że świat został zdominowany przez mocarstwa cywilizacji zachodniej, które rozwijały się w oparciu o model kapitalistyczny, prowadząc ekspansję globalną. Dochodziło w niej, z jednej strony, do konkurencji o rynki zbytu, strefy wpływów i przestrzeń, a z drugiej – do dominacji nad państwami i narodami niezachodnimi, które były poddawane eksploatacji prowadzącej do ich niedorozwoju.

W odpowiedzi na współczesną fazę przemian globalnych rozwija się teoria świata wielobiegunowego, która zakłada, że pierwszym krokiem do globalnych zmian społecznych jest solidarność wszystkich cywilizacji, które przeciwstawiają się wizji globalizacji realizowanej przez cywilizację zachodnią. Wskazuje się w niej na częściową przydatność teorii marksistowskich do rozważań dotyczących BRICS, głównie w sferze analiz, ale nie prognoz. Można zauważyć, że wspólnym rysem ujęcia neomarksistowskiego jest uznanie, że kapitalizm zachodni jest obiektywną koniecznością, determinantą prowadzącą do ładu globalnego. Stąd uznanie, że mocarstwa zachodnie zdominowane przez klasy dominujące, oligarchie i wielkie korporacje w swojej przewadze muszą przekształcić cały świat zgodnie ze swoimi wymogami i wartościami. Dopiero wtedy może nastąpić globalna zmiana społeczna dokonana przez globalny proletariatus, który pokonana globalną burżuazję. Zgodnie z teorią świata wielobiegunowego BRICS wydaje się wariantem odmiennej alternatywy, w której silne mocarstwa regionalne reprezentujące różne cywilizacje tworzą globalne porozumienie mogące zmienić strukturę hierarchii światowej. Wskazuje ona na to, że kapitalizm jest specyficzną formą rozwoju cywilizacji zachodniej, która dzięki swoim przewagom uczyniła z lokalnej treści formę globalną. Analiza kapitalizmu w państwach niezachodnich ukazuje, że jest on przyjmowany powierzchownie, gdyż funkcjonuje na odmiennym podłożu socjokulturowym. Dlatego odrzuca się założenie o konieczności przejścia każdego państwa przez kapitalizm oraz konieczność rozdwojenia społeczeństwa na burżuazję i proletariatus, które to klasy tracą swoją identyfikację kulturową na rzecz identyfikacji globalnej na podłożu ekonomicznym. Stratyfikacja społeczna występuje wszędzie, ale odrzuca się podział na burżuazję i proletariatus jako projekcję modelu zachodniego dotyczącego podziałów społecznych (Dugin 2012: 140-144). Teoria świata wielobiegunowego odrzuca więc założenia rewolucyjnej walki klas jako podstawy sojuszy międzynarodowych, rewaloryzując reformistyczny solidaryzm społeczny jako łącznik państw BRICS.

W punkcie piątym deklaracji z New Delhi za najważniejszy priorytet uznaje się przywrócenie zaufania do rynku i powrót globalnej gospodarki na ścieżkę wzrostu, ale pod warunkiem zwiększenia międzynarodowego nadzoru finansowego oraz koordynacji i regulacji światowych rynków finansowych i systemów bankowych. W tym celu uznają za najważniejszą instytucję G-20 jako pierwsze forum międzynarodowej współpracy ekonomicznej. Potwierdzeniem tego zapisu było zignorowanie szczytu G-8 przez Władimira Putina po objęciu stanowiska prezydenta na trzecią kadencję. Zamiast niego polecił świeżo nominowany na premiera Dmitrij Miedwiediew. Putin był obecny dopiero na szczycie G-20 w Meksyku. Na jego marginesie odbył się „mini-szczyt” BRICS, gdzie omówiono sytuację w strefie euro, reformy MFV oraz sytuację w Syrii i Iranie. Podobnie przed spotkaniem odbyły się konsultacje państw zachodnich. W telekonferencji uczestniczyli: kanclerz Niemiec Angela Merkel, prezydent Francji Francois Hollande, brytyjski premier David Cameron, włoski premier Mario Monti oraz przewodniczący Komisji Europejskiej i Rady Europejskiej Jose Barroso i Herman Van Rompuy. Widzimy więc kontury nowego systemu z jego dwoma biegunami. Niekiedy wskazuje się nawet na to, że rozwinięcie formuły G-20 jest zabiegiem Zachodu, który, dając państwom półperyferyjnym pozory zwiększenia współdecydowania o systemie globalnym, hamuje im możliwość stworzenia prawdziwej alternatywy i próbuje wzbudzić przekonanie, że ich interesy są zbieżne (Gawrycki 2010: 227-228).

Punkt dziewiąty deklaracji określa potrzebę reformy zarządzania i przydziałów MFV i Banku Światowego z naciskiem na zwiększenie reprezentacji rynków wschodzących. Podkreśla się konieczność odejścia Banku Światowego od roli pośrednika współpracy północ-południe, która prowadzi przeciwieństwo do wykorzystywania przewagi państw bogatych i przejścia do promowania zasad partnerskich dla wszystkich krajów. Państwa członkowskie chcą więc umożliwienia realnego rozwoju możliwego po przewyżczeniu hegemonicznego dyskursu darczyńca-obdarowany. Jest to zatem manifest odrzucenia mitu rozwojowego bazującego na teorii modernizacji, która szansę dla rozwoju opiera na waloryzacji kategorii wolności jednostki, racjonalizacji, przyjęcia standardów gospodarek kapitalistycznych państw zachodnich, instytucji liberalno-demokratycznych w polityce, a także kopiowania aksjologii zachodniej (Czaputowicz 2007: 154-156). Odrzuca się dogmat, według którego współdziałanie z bogatymi państwami Zachodu jest jedyną drogą prowadzącą do rozwoju. Dyskurs ten w istocie nawiązuje do czasów kolonialnych, kiedy udzielanie pomocy rozwojowej odbywało się pomiędzy „darczyńcą” - dawcą pomocy a „beneficjentem”, który jest jej odbiorcą. Dziewiętnastowieczny wizerunek „dzikich” i dwudziestowieczny wizerunek „tubylców” zastąpiono kategoriami „beneficjenci” i „biedni”. Bogata Północ jest „rozwinięta” i „postępowa”, „biedne” Południe zaś „wsteczne”, „zdegenerowane” i „prymitywne”. Pierwszy podmiot jest aktywny, silniejszy, dominujący, drugi pasywny, słaby i uległy (Gawrycki 2010: 215-216). Demitologizacja hegemonicznego dyskursu wskazuje, że BRICS ujawnia aspirację

przewodzenia państwom peryferii i półperyferii na ich drodze do rozwoju społecznego.

Istotny element deklaracji miał wymiar geopolityczny. Na pierwszym miejscu podkreślono konieczność rozwiązania konfliktu arabsko-izraelskiego w Palestynie. Deklaracja opowiedziała się również przeciwko interwencji militarnej w Syrii. Nawoływano do dialogu narodowego, który odzwierciedla aspiracje wszystkich grup społeczeństwa syryjskiego, ale na bazie niepodległości, integralności terytorialnej oraz suwerenności Syrii. Polityczne poparcie uzyskał Iran, który według BRICS ma do odegrania kluczową rolę w kwestii pokojowego rozwoju i dobrobytu w regionie i status odpowiedzialnego członka społeczności globalnej. W kwestii Afganistanu poparto cele przyświecające również państwom zachodnim, czyli budowę pokojowego, stabilnego i demokratycznego państwa, wolnego od terroryzmu i ekstremizmu. Istotne znaczenie polityczne ma punkt 24, w którym wezwano do reformy ONZ, w tym Rady Bezpieczeństwa. Chociaż nie wskazano konkretnego państwa, to przecież wiadomo, że kandydatami do stałych członków Rady Bezpieczeństwa są Brazylia oraz Indie. Najistotniejszym fragmentem całej deklaracji wydaje się być wskazanie na idee zrównoważonego rozwoju jako główny paradygmat rozwoju społecznego, zarówno w kwestiach środowiska naturalnego, jak również w strategii gospodarczej (Gawor 2006: 99-120). Projekt ten stoi w sprzeczności z realizowanym przez Zachód „konsensusem waszyngtońskim” opierającym się na promowaniu ekonomii opartej na zysku prywatnego inwestora, który doprowadził przecież do obecnego kryzysu. Zmiana zasadniczej idei cywilizacyjnej jest w istocie celem rewolucyjnym, w takim wypadku inne podejmowane działania dążące do reform stanowią jedynie metody.

WYBRANE PRZYKŁADY AKTYWNOŚCI POLITYCZNEJ BRICS

Obok teoretycznych deklaracji BRICS ujawnia swój reformizm także w sferze praktycznej. Można go zaobserwować w trzech opisanych tendencjach: podporządkowaniu korporacji państwu i promocji klasy średniej, w sferze geopolityki oraz reform globalnego ładu gospodarczego. Cechą charakterystyczną państw grupy BRICS jest podporządkowanie korporacji państwu, które daje nadzieję klasie średniej na rozwój. Prognozuje się, że liczba tworzących globalną klasę średnią ma wzrosnąć z 440 milionów do 1,2 miliarda, od 1,6% do 16,1% populacji świata, a większość nowych członków będzie pochodziła z Chin i Indii (Świat w 2025 2009: 63), ale ten proces dotyczy także Brazylii i Rosji. Zróżnicowanie kulturowo-cywilizacyjne aktorów aspirujących do odgrywania podmiotowej roli w świecie jest nowością w stosunku nie tylko do sytuacji sprzed I wojny światowej, ale również ładu jałtańsko-poczdamskiego. Ich aspiracje są bowiem podbudowane sytuacją materialną. Według amerykańskich prognoz, „obserwowany obecnie przepływ bogactwa i potencjału gospodarczego ze świata zachodniego na Wschód nie ma precedensu we współczesnej historii pod względem rozmiaru, tempa i kierunku, w którym się odbywa” (Świat w 2025 2009: 59).

Wolę reform jednobiegowego ładu międzynarodowego można dostrzec na przykładzie reakcji klubu na dwa konflikty inicjowane przez Zachód: w Libii i Syrii. Członkowie grupy pamiętają swoją bierność przy podejmowaniu rezolucji nr 1973 Rady Bezpieczeństwa ONZ, która de facto otworzyła drogę do interwencji w Libii. Przy uchwalaniu tej rezolucji państwa BRICS wstrzymały się od głosu, co sygnalizowało brak woli otwartego przeciwstawienia się państwom zachodnim. Jeżeli chodzi o Syrię, to Rosja i Chiny zawetowały trzy rezolucje w Radzie Bezpieczeństwa ONZ w kwestii konfliktu syryjskiego, które – ich zdaniem – otwierały drogę do interwencji militarnej w Syrii. Przeciwko projektowi kolejnej rezolucji w sprawie Syrii z 2 sierpnia 2012 roku, opracowanemu przez Arabię Saudyjską we współpracy z krajami zachodnimi, solidarnie opowiedziała się cała grupa BRICS. Indie, Brazylia i RPA są skłonne do większej krytyki naruszenia praw człowieka przez syryjskie służby bezpieczeństwa wobec cywilów, zgadzają się jednak na nadrzędność zasady suwerenności w stosunkach międzynarodowych (Stuenkel 2012). BRICS stoi więc na stanowisku obrony dominacji zasady suwerenności i integralności terytorialnej państw przeciwko bezprawnemu używaniu sił militarnej w imię interesów geopolitycznych i ekonomicznych.

Wolę reform międzynarodowego ładu ekonomicznego ukazuje postawa BRICS wobec Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW) i Banku Światowego (BŚ), czyli instytucji stworzonych na potrzeby kształtującego się ładu jałtańsko-poczdamskiego po drugiej wojnie światowej. Jego wymiar ekonomiczny określiła konferencja w Breton Woods w 1944 roku. Ich współczesna rola jest uwarunkowana przejściem od idei keynesizmu do neoliberalizmu na początku lat 80. XX wieku oraz upadkiem ZSRR w 1991 roku.

Doprowadziło to do absolutnej dominacji państw zachodnich w tych strukturach. Szefem MFW jest zawsze Europejczyk, a BŚ – Amerykanin.

Państwa BRICS nalegają na zmiany. Argumentuje się, że Unia Europejska ma 24% udziału w gospodarce światowej, a 32% głosów w MFW. Dla porównania BRICS 23% w gospodarce globalnej, a tylko 11% głosów. Obecnie układ głosów wśród największych członków w MFW przedstawia się następująco: Stany Zjednoczone 16,47%, Japonia 6,01%, Niemcy 5,87%, Francja 4,85%, Wielka Brytania 4,85% (Halizak 2012), Chiny 3,81%, Rosja 2,39%, Indie 2,34%, Brazylia 1,72%, RPA 0,77% (IMF 2012). Na zmianach zależy szczególnie Chinom, które argumentują, że w ciągu trzech dekad awansowały z peryferii do centrum gospodarki światowej, a instytucje nie zmieniły się od 1944 roku i nie uwzględniają nowego układu sił. Chiny krytykują nieuzasadnioną możliwość prawa weta przez Stany Zjednoczone w MFW z tytułu posiadania 16,47% głosów ważonych, gdyż decyzje muszą zapadać większością 85% głosów. Międzynarodowy Fundusz Walutowy pełnił istotną rolę podczas wielu kryzysów ekonomicznych, promując rozwiązania adekwatne dla neoliberalizmu, tj. prywatyzację, liberalizację i deregulację. Reforma proporcji głosów, oddająca rzeczywisty potencjał gospodarczy państw, oznaczałaby odejście od ideologizacji ekonomii, która przynosiła negatywne efekty dla wielu społeczeństw, np. ostatnio w Grecji.

Dla wzmocnienia presji na reformy MFW i BŚ zainicjowano na szczycie grupę roboczą do utworzenia nowego Banku Rozwoju, opartego na idei zrównoważonego rozwoju jako alternatywy dla instytucji zdominowanych przez Zachód. W punkcie osiemnastym podkreślono z kolei zawarcie umowy Porozumienia, obejmującego Udogodnienia Kredytowe w Miejscowej Walucie, w ramach Mechanizmu Współpracy Interbank BRICS i Wielostronnego Porozumienia nt. umowy kredytowej z EXIM/ Development Banks. Rozwinięto więc praktyczne działania w celu przejścia na wzajemne kredytowanie w walucie narodowej, co ma na celu uderzenie w hegemonię dolara. Bank powstanie pod koniec 2013 roku z kapitałem 50 albo 100 mld dolarów.

Rozwój sfery realnej wymaga zmian w globalnej strukturze walutowej. Stąd aspiracje do zniesienia hegemonii dolara amerykańskiego, w którym w 2009 roku wciąż jest zdeponowane około 60% rezerw walutowych świata. W marcu 2009 roku gubernator Banku Ludowego Chin zaproponował zastąpienie amerykańskiego dolara jako głównej waluty rezerwowej w świecie jednostką zarządzaną przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy SDR, który jest skrótem od Special Drawing Rights (Specjalnych Praw Ciągnięcia). Jest to syntetyczna jednostka walutowa, która składa się z koszyka walut: dolara, euro, jena i funta brytyjskiego. Prezydent Rosji, Dmitrij Miedwiediew, zaproponował, aby waluty narodowe Brazylii, Rosji, Indii i Chin były uwzględnione w tym koszyku. Taki postulat jest realizacją idei Johna M. Keynesa, proponowanej już w 1940 roku. Promuje ją obecnie Joseph Stiglitz w pracach komisji powołanej przez prezesa Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych w 2010 roku. BRICS zakłada, że reforma walutowa zwiększyłaby inwestycje produkcyjne i umożliwiła wzrost (Desai 2012).

Na obecnym etapie rozwoju BRICS jest klubem, w którym występują elementy w swej treści rewolucyjne, a ich formą realizacji mają być reformy ładu globalnego, implementowane następnie w poszczególnych regionach i państwach. Można jest sformułować w postaci punktów:

- świat wielobiegunowy zamiast jednobiegunowego;
- dialog cywilizacji zamiast zderzenia cywilizacji;
- wielobiegunowość walutowa zamiast dolara jako waluty światowej;
- prawo międzynarodowe stosowane w oparciu o Kartę Narodów Zjednoczonych jako metoda rozwiązywania konfliktów międzynarodowych zamiast używania siły;
- kapitalizm oparty na rozwoju sfery realnej: przemysłu, technologii i usług zamiast kapitalizmu finansowego;
- rozwój klasy średniej poprzez narzucenie społecznej odpowiedzialności korporacjom prywatnym;
- idea zrównoważonego rozwoju oparta na światopoglądzie holistycznym i ekologicznym zamiast mechanicznej zasady neoliberalnej maksymalizacji zysku prywatnych inwestorów.

Działalność BRICS wskazuje, że „globalne przebudzenie polityczne” państw i narodów niezachodnich oznacza upodmiotowienie znacznej części świata, która chce współuczestniczyć w kształtowaniu cywilizacji globalnej. Krytyce poddano hegemonię dyskursu jednej, uniwersalnej drogi wyznaczanej przez zachodnie teorie modernizacji. Rozwój gospodarczo-polityczny Brazylii, Chin, Indii i Rosji w XXI wieku dowodzi praktycznie hasła: „There is many alternatives”. Dążenie do reform globalnych otwiera pole dla kreacji wielu możliwych światów w warunkach bifurkacji systemu – świata (Immanuel Wallerstein). Ujawnia się w ten sposób uniwersalna zasada, że człowiek przekształca świat, aby poprawić swoje życie.

Na rzecz uznania klubu za nowy reformizm świadczy brak postulatów rewolucyjnych, np: anulowania długów zagranicznych, nacjonalizacji banków i poddania ich kontroli publicznej; ukarania odpowiedzialnych za deregulację rynków finansowych; wzrostu płac pracowniczych; stworzenia dochodu gwarantowanego dla każdego człowieka; zwiększenia opodatkowania kapitału (Chesnais 2012: 153 - 160). BRICS nie jest organizacją rewolucyjną także dlatego, że apriorycznie nie neguje interesów i wartości państw zachodnich. Poszczególne państwa BRICS łączy przecież wielowymiarowe powiązania ekonomiczne i polityczne zarówno ze Stanami Zjednoczonymi, jak i z Unią Europejską. Klub nie formułuje więc alternatywnej wizji „dobrego” ładu, która ma zastąpić „złą”, istniejącą obecnie. Od rewolucjonizmu komunistycznego odróżnia go brak negacji własności prywatnej, nierówności majątkowych i podstaw gospodarki rynkowej. BRICS nie podziela jednak neoliberalnego dogmatu o prymacie wartości rynkowych oraz indywidualizmu w funkcjonowaniu społeczeństwa i ładu międzynarodowego, którymi Zachód uzasadnia swoją dominację. Przeciwnie, rewaloryzuje prymat wartości społecznych nad ekonomicznymi oraz pluralizm modeli społeczno- gospodarczych jako podstawę świata wielobiegunowego.

W ramach BRICS mogą się ujawnić tendencje do bardziej radykalnych zmian, zwłaszcza wskutek małej gotowości zwolenników neoliberalnej globalizacji do skorygowania globalnego systemu. Dysponują oni wciąż ogromnym potencjałem gospodarczym, politycznym, ideologicznym i militarnym gotowym do obrony status quo. Reformizm i rewolucyjność zależą więc będą od postawy czołowych państw zachodnich do gotowości zmiany treści ideologicznych kierujących polityką i gospodarką (Wajda 2011: 297-311).

BIBLIOGRAFIA

- Artus, Patrick, Marie Paul Virard. 2008. *Wielki kryzys globalizacji*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Książka i Prasa.
- Avioutskaa, Viatcheslav. 2007. *Aksamitne rewolucje*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Dialog.
- Baudrillard, Jean. 2006. *Wojny w Zatoce nie było*. Warszawa: Sic!
- Bikbow, Alekander. 2012. *Jak się robi klasę średnią w Rosji*. „Le Monde Diplomatique”, nr 5 (75), s. 22.
- Brzeziński, Zbigniew, David Ignatius i Brent Scowcroft. 2009. *Ameryka i świat. Rozmowy o globalnym przebudzeniu politycznym*. Warszawa: Wydawnictwo Aha!
- Chesnais, Francois. 2012. *Bezprawne długi. Jak banki sterują demokracją*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Książka i Prasa.
- Chmaj, Marek. 1999. *Rewolucja*. W: W. Sokół, M. Żmigrodzki (red.), *Encyklopedia politologii*, tom 1, Teoria polityki. Kraków: Wydawnictwo Zakamycze, s. 255.
- Chodubski, Andrzej. 2011. *Reformizm*. W: M. Marczevska-Rytko, E. Olszewski (red.), *Encyklopedia politologii. Myśl społeczna i ruchy polityczne współczesnego świata*, tom 4. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, s. 425-426.
- Сурначева, Елизавета, Александр Артемьев. 2011. БРИКС избегает насилия. „Газета.ru”, <http://www.gazeta.ru/politics/2011/04/13_a_3583621.shtml> , dostęp 10 maja 2012.
- Czaputowicz, Jacek. 2007. *Teorie stosunków międzynarodowych. Krytyka i systematyzacja*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- DCD *Global strategic trends programme 2007-2036*. 2006. Third edition, <http://www.cuttingthroughthematrix.com/articles/strat_trends_23jan07.pdf>, dostęp 6 sierpnia 2012.

- Desai, Radhika. 2012. *The west must wake up to the growing power of the Brics*. „The Guardian”, <<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2012/apr/02/west-power-brics-world-bank>>, dostęp 10 czerwca 2012.
- Development, Concepts and Doctrine Centre (DCDC). *A Directorate General within the UK's Ministry of Defence (MOD)*. „Council on Foreign Relations”, <<http://www.cfr.org/defense-strategy/dcdc-global-strategic-trends-programme-2007-2036/p13101>>, dostęp 10 kwietnia 2012.
- Dugin, Aleksander. 2012. *Teoria mnowopolarnowo mira*. Moskwa: Jewrazijskoje dwiżenije.
- Eberhardt, Adam. 2009. *Rewolucja. której nie było*. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia.
- Enderwick, Peter. 2007. *Understanding Emerging Markets. China and India*. New York-London: Routledge.
- Fourth BRICS Summit - Delhi Declaration. 2012. (March 29), <<http://www.mea.gov.in/mystart.php?id=190019162>>, dostęp 20 maja 2012
- Fukuyama, Francis. 2012. *Przyszłość historii. Czy liberalna demokracja przetrwa schyłek klasy średniej?* „Przegląd Polityczny”, nr 111, s. 40-48.
- Gawor, Leszek. 2006. *Idea zrównoważonego rozwoju jako projekt nowej ogólnoludzkiej cywilizacji*. W: W. Galewicz (red.), *Świadomość środowiska*. Kraków: Universitas, s. 99 -120.
- Gawrycki, Marcin Florian. 2011. *Świat po kryzysie 2008 roku – w poszukiwaniu nowych peryferii*. W: R. Kuźniar (red.). *Kryzys 2008 a pozycja międzynarodowa Zachodu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, s. 210-232.
- George, Susan. 2011. *Czyj kryzys. czyja odpowiedź*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Książka i Prasa.
- Goldstone, Jack A. 1992. *Revolution*. W: M. Hawkeswoth, M. Kogan (red.), *Encyclopedia of Government and Politics*, Vol. 1. London and New York: Routledge, s. 1049-1060.
- Gulczyński, Mariusz. 2010. *Politologia. Podręcznik akademicki*. Warszawa: ALMAMER, Wyższa Szkoła Ekonomiczna.
- Gulczyński, Mariusz. 2004. *Panorama systemów politycznych świata*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.
- Haliżak, Edward. 2012. *Geoekonomiczna strategia Chin*. W: E. Haliżak (red.), *Geoekonomia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Hudson, Michael. 2009. *The Ending of America's Financial-Military Empire*. „CounterPunch”, <<http://www.counterpunch.org/hudson06152009.html>>, dostęp 15 maja 2012.
- IMF Members' Quotas and Voting Power, and IMF Board of Governors. <<http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/members.aspx>>, dostęp 10 marca 2013.
- Kołodko, Grzegorz. 2008. *Wędrujący świat*. Warszawa: Prószyński i S-ka SA.
- Kozyr-Kowalski, Stanisław. 1988. *Struktura gospodarcza i formacja społeczeństwa*. Warszawa: Książka i Wiedza.
- Kuźniar, Roman. 2009 *Świat współczesny wobec użycia siły zbrojnej. Dylematy prawa i polityki - w związku z książką pod redakcją Jerzego Kranza (artykuł recenzyjny)*. „Sprawy Międzynarodowe”, nr 4, s. 93-101.
- Martin, Hans-Peter, Harald Schumann. 2000. *Pułapka globalizacji – atak na demokrację i dobrobyt*. Wrocław: Wydawnictwo Dolnośląskie.
- Mingst, Karen. 2006. *Podstawy stosunków międzynarodowych*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Naukowe.
- Olchowa, Maciej. 2009. *Imperialna Rozgrywka. Ukraina w geopolitycznej strategii Stanów Zjednoczonych*. Kraków: Wydawnictwo Arcana.
- Orłowski, Witold. 2011. *Świat do przeróbki. Speculanci. bankruci. giganci i ich rywale*. Warszawa: Agora.
- Pawłowska, Agnieszka. 2002. *Rewolucja*. W: *Mała Encyklopedia wiedzy politycznej*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 303-304.
- Подписан Указ о мерах по реализации внешнеполитического курса, 7 мая 2012 года, <<http://kremlin.ru/acts/15256>>, dostęp 18 maja 2012.

- Politologia. Przewodnik encyklopedyczny*. 2008. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN
- Sapir, Jacques. 2009. *Nowy XXI wiek. Od „wieku Ameryki” do powrotu narodów*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Dialog”.
- Szczaniecki, Michał. 1979. *Powszechna historia państwa i prawa*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Stuenkel, Oliver. 2012. *Neither BRICS nor IBSA united on Syria question*, <<http://www.postwesternworld.com/2012/08/05/neither-brics-nor-ibsa-united-on-syria-question/>>, dostęp 20 listopada 2012.
- Stuerener, Michael. 2010. *Putin i odrodzenie Rosji*. Wrocław: Wydawnictwo Dolnośląskie.
- Szymański, Władysław. 2009. *Kryzys globalny. Pierwsze przybliżenie*. Warszawa: Difin.
- Sztumski, Janusz. 1999. *Wstęp do metod i technik badań społecznych*. Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”.
- Świat w 2025. *Scenariusze Narodowej Rady Wywiadu USA*. 2009. Kraków: AlfaSagittarius.
- Trzaskowski Piotr. 2009. *Gruzińska „rewolucja róż”. Zachód i idea Zachodu a przemiany polityczne w Gruzji*. Warszawa: Fundacja Studiów Międzynarodowych.
- W okowach długów*. Wywiad z Emmanuelem Toddem. 2009. „Forum”, nr 14/15 (2-15.04.2012), s. 7-9.
- Wajda, Augustyn. 2011. *Globalizacja, Społeczeństwo i jego rozwój*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Książka i Prasa.
- Wielgosz, Przemysław. 2004. *Opium globalizacji*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Dialog”.
- Zdanowski, Jerzy. 2011. *Bliski Wschód 2011: bunt czy rewolucja?* Kraków: Oficyna Wydawnicza AFM.
- Żakowski, Jacek. 2005. *Anty-TINA. Rozmowy o lepszym świecie, myśleniu i życiu*. Warszawa: Wydawnictwo Sic!.

BRICS - TOWARD A NEW REFORMISM IN INTERNATIONAL POLITICS

The purpose of this article is the presentation of the aspirations of the BRICS (political club grouping Brazil, Russia, India, China and the Republic of South Africa) in the contemporary international order. The problem undertaken in the article is the answer to the question, whether the activities of the BRICS group can be described as revolutionary, reformist or conservative to the global international order, in which the dominant roles are played by the United States and other Western countries. The answer to the main question requires solving specific problems: how concepts of the revolution and reform are used in contemporary reflection on political processes? What is the meaning of revolution and reformism in the context of changes of contemporary social conditions? Which notion best describes the content of the concepts of views revealed by BRICS? Research hypothesis of this article is the assumption, that the actions of the BRICS can be described as reformism. It means the striving to move away from a unipolar world, dominated by the United States which promoted the neo-liberalism as the universal model of the globalization. Verification of this hypothesis is possible by analyzing the concepts of revolution and reformism in the context of their historical appearance, and update of their meaning, in the view of the social and economic reality of the XXI century. This is achieved with portraying of the major trends in international politics of the last half century. The notions, reconstructed in the aforesaid manner, are becoming a point of reference for the content of the disclosure in the real in real BRICS actions and the views expressed by his participants, which synthetic expression is the final declaration of the New Delhi summit group.

Keywords: BRICS, multipolar world order, globalization, reformism, revolution.